

Program for the Technological Modernization of Management (electronic transformation)»: Decree of the Government of the Republic of Moldova]. Monitorul Oficial, 156-159 [in Russian].

9. Vasilyeva, N. (2013). *Dosvid Estoniyi v nadanni elektronnykh posluh naselennyu. Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok – Public Administration: Improvement and Development*, 11. Retrieved from <http://www.dy.nayka.com.ua> [in Ukrainian].

10. E-Estoniya - strana, gde zhyvet internet : buklet [E-Estonia - the country where the Internet lives: a booklet]. Retrieved from www.itl.ee/?dl=536 [in Russian].

11. Portal latviys'kykh derzhavnykh i munitsypal'nykh posluh [Portal of the Latvian state and municipal services]. Retrieved from www.latvija.lv [in Latvian].

12. Averyanov, V. (Ed.). (2002). *Vykonavcha vlada i administratyvne pravo*. Kyiv [in Ukrainian].

13. Kishonas, V. *Razvitiye elektronnoy infrastruktury i elektronnykh uslug v Litve: vklad publichnogo sektora. Informacines visuomenes pletros komitetas Prie susisiekimu ministerijos* [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 15.09.2019

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.36550/2522-9230.2019.7.11>

*Манжула Андрій Анатолійович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри галузевого права
та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: mors200708@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4662-9376>*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ

У статті проведено аналіз наукових поглядів правників на питання відповідальності. З урахуванням провідних науковців під відповідальністю науково-дослідних установ запропоновано розуміти засоби державного впливу примусового характеру на протиправні прояви діяльності науково-дослідних установ з метою недопущення порушення останніми принципу законності, а в разі такого порушення – заради припинення протиправних діянь, поновлення порушених прав і законних інтересів громадянина та людини.

Зазначено, що науково-дослідні установи є юридичними особами різної організаційно-правової форми та форми власності. Спільним між ними є спрямування їх діяльності, тобто проведення науково-дослідних робіт заради одержання наукового результату. Відповідно ці установи, як суб'єкти права, можуть у своїй діяльності порушувати усталені норми функціонування тих чи інших суспільних інституцій. Таким чином, якщо ці порушення посягають на встановлені нормами права порядки, то вони тягнуть за собою настання адекватної відповідальності.

Зосереджено увагу на тому, що згідно з Положенням про Державний реєстр наукових установ, яким надається підтримка держави, науково-дослідні установи, які отримують підтримку з боку держави та діяльність яких має важливе значення для розвитку науки, економіки і виробництва, включаються до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави. Науково-дослідні установи, включені до названого реєстру, повинні дотримуватися певних вимог, закріплених законом «Про наукову і науково-технічну діяльність» та Положенням про Державний реєстр наукових установ, яким надається підтримка держави. У разі порушення цих вимог до вказаних науково-дослідних установ можуть застосовуватися санкції у вигляді їх виключення з Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави. Таким чином, у ході дослідження наголошено, що законодавець не наводить вичерпного переліку вимог, порушення яких тягне до виключення науково-дослідної установи з Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави. До того ж не визначається вид відповідальності. У відповідності виникає ряд не вирішених на законодавчому рівні питань.

У цьому контексті, акцентовано увагу на відсутності єдиного нормативно-правового акта, який б визначав характерну їм відповідальність. Таким чином, окремого нормативно-правового акта, який б визначав імовірні правопорушення науково-дослідних установ та характерну їм відповідальність немає. У відповідності така ситуація ускладнює механізм притягнення науково-дослідної установи до відповідальності. Тому, за необхідним запропоновано заповнити вказану прогалину в законодавчій регламентації питання відповідальності науково-дослідних установ України. Як варіант – це може бути прийняття закону «Про науково-дослідні установи», в якому окремий розділ був би присвячений питанням їх відповідальності (видам, санкціям, процедурам притягнення, суб'єктам, уповноваженим притягувати до відповідальності тощо).

Окреслено коло проблем вдосконалення відповідальності науково-дослідних установ. Основною проблемою в частині регулювання питання відповідальності науково-дослідних установ є низька їх нормативно-правова

розробленість.

Ключові слова: науково-дослідна установа, відповідальність, вдосконалення, проблема, види юридичної відповідальності.

Manjula A. LEGAL ASPECTS OF THE VISUALITY OF THE NUMEROUS-DOSILIDNIKH INSTALLATIONS

The article analyzes the scientific views of lawyers on liability issues. Given the leading scientists under the responsibility of research institutions, it is proposed to understand the means of state influence of coercive nature on the unlawful manifestations of research institutions in order to prevent the violation of the principle of legality by the latter, and in the case of such violation - for the sake of termination of illegal actions, restoration of violated rights and citizen and person.

It is stated that research institutions are legal entities of different organizational and legal forms and ownership. Common among them is the direction of their activities, that is, conducting research in order to obtain a scientific result. Accordingly, these institutions, as legal entities, may violate the established norms of functioning of certain public institutions in their activities. Thus, if these violations violate the established rules of law, then they entail the onset of adequate liability.

Attention is drawn to the fact that, in accordance with the Regulation on the State Register of State-supported Scientific Institutions, state-supported research institutions whose activities are important for the development of science, economy and production are included in the State Scientific Register institutions supported by the state. The research institutions included in the said register must comply with certain requirements enshrined in the Law on Scientific and Scientific and Technical Activities and the Regulations on the State Register of Scientific Institutions to which State Support is provided. In case of violation of these requirements sanctions may be applied to the mentioned research institutions in the form of their exclusion from the State Register of scientific institutions, which are supported by the state. Thus, during the research it was emphasized that the legislator does not provide an exhaustive list of requirements, the violation of which leads to the exclusion of a research institution from the State Register of scientific institutions that are supported by the state. In addition, the type of liability is not determined. Accordingly, there are a number of unresolved issues at the legislative level.

In this context, attention is drawn to the absence of a single legal act that would define their characteristic responsibility. Thus, there is no separate legal act that defines the probable violations of research institutions and their characteristic responsibility. Accordingly, such a situation complicates the mechanism of bringing a research institution to justice. Therefore, if necessary, it is proposed to fill the gap in the legislative regulation of the responsibility of research institutions of Ukraine. Alternatively, it could be the adoption of a law on research institutions, in which a separate section would be devoted to issues of their responsibility (types, sanctions, procedures of attraction, entities empowered to prosecute, etc.).

The problems of improving the responsibility of research institutions are outlined. The main problem in regulating the responsibility of research institutions is their low regulatory development.

Key words: research institution, responsibility, improvement, problem, types of legal responsibility.

Постановка проблеми. Будь-яка діяльність породжує певні наслідки. Останні можуть бути як позитивними, так і негативними. А значить настання тих чи інших наслідків призводить до відповідальності. Залежно від характеру наслідків різняться й характер відповідальності. Тобто мова йде про позитивну та ретроспективну (негативну) відповідальність. Перша породжує різного роду заохочення, в той час як друга – стягнення, обмеження. Не є винятком і діяльність науково-дослідних установ, котра також призводить до різного роду наслідків, а значить і породжує певний вид відповідальності. Тому особливо актуальним є питання про види відповідальності науково-дослідних установ, існуючі проблеми їх притягнення до відповідальності та можливі шляхи вдосконалення окресленого інституту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання відповідальності неодноразово висвітлювалося в правовій літературі. Зокрема, окремі аспекти вказаної проблематики були предметом наукових досліджень С. С. Алексєєва, Б. Т. Базилєва, О. М. Бандурки, С. М. Братуся, В. С. Венедіктова, І. О. Галагана, О. С. Йоффе, А. Т. Комзюка, В. М. Кудрявцева, В. В. Лазарева, М. І. Мельника, О. М. Музичука, Г. О. Пономаренко, І. С. Самоценка, О. Ф. Скакун, В. В. Сташиса, М. С. Строговича, В. Я. Тація, М. Х. Фаруқшина, М. І. Хавронюка, Р. О. Халфіної, Л. С. Явича та інших. Науковий вклад названих науковців є беззаперечним. Проте чимало питань залишилося, невирішеними. Зокрема, переважна кількість наукових доробок стосується загальних положень юридичної відповідальності або її різновидів – адміністративної, кримінальної, дисциплінарної, цивільно-матеріальної. Однак питання притягнення до відповідальності юридичних осіб таких як науково-дослідні установи досі викликає жваві дискусії й дебати між науковцями. Відсутні напрацювання у частині визначення особливостей притягнення до відповідальності науково-дослідних установ і шляхів її вдосконалення. Зазначене віддзеркалює актуальність та своєчасність даної статті.

Мета статті – встановлення проблем вдосконалення відповідальності науково-дослідних установ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш за все варто вказати на те, що будь-яка поведінка у правовій сфері характеризується юридично значимими наслідками. Це твердження актуальне й для діяльності науково-дослідних установ. А значить останні теж несуть відповідальність за свою діяльність. Так, під поведінкою у правовій сфері в теорії держави і права прийнято розуміти соціально й юридично значущу свідому вольову поведінку особи (дію чи бездіяльність), що передбачена нормами права та спричиняє або може спричинити можливі (належні) юридичні наслідки. Поведінка суб'єктів права в будь-якому випадку є юридично значимою, адже без поведінки у сфері дії права не відбуваються правовідносини, не реалізуються права і свободи громадян, оскільки така поведінка виступає як юридичний факт, що визначає її характер: правомірна поведінка викликає виникнення регулятивних правовідносин, неправомірна

(правопорушення) – охоронних і захисних [1, с. 590]. Тобто йде мова про засоби впливу на суб'єкта права, породжені поведінкою. Залежно від характеру наслідків ці засоби можуть бути заохочувального (позитивна відповідальність) або обмежувального (негативна відповідальність) характеру. У цьому підрозділі висвітленню підлягають особливості притягнення до ретроспективної (негативної) відповідальності науково-дослідних установ.

Як вірно зазначає колектив авторів навчального посібника «Адміністративна відповідальність в Україні», традиційно правову відповідальність пов'язують із застосуванням заходів державного примусу, розглядають її як передбачену санкціями правових норм реакцію на правопорушення, як реалізацію, застосування і здійснення санкцій. Застосування заходів юридичної відповідальності спричиняє для правопорушників обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру, яку він зобов'язаний перетерпіти та фактично зазнає. Тим самим правопорушник «тримає відповідь» перед державою за неправомірну поведінку [2, с. 6].

З. М. Будько визначає юридичну відповідальність як обов'язок особи, яка вчинила правопорушення, зазнати позбавлення особистого, організаційного або майнового характеру через застосування державою заходів примусу, передбачених законодавством. Таким чином вчений виділяє ознаки, котрі вирізняють юридичну відповідальність. Зокрема, це: обов'язок зазнати несприятливих наслідків, передбачених правовою нормою; визнання в якості підстави вчинення правопорушення; постійний зв'язок із державним примусом; процесуальна форма її реалізації [3, с. 15].

К. В. Басін вказує на відсутність в сучасному вітчизняному правознавстві єдиного тлумачення поняття «юридична відповідальність». Вчений шляхом аналізу існуючих наукових доробок у зазначеній царині згрупував наукові підходи до трактування юридичної відповідальності. Зокрема, він виділяв наступні групи наукових позицій: розуміння юридичної відповідальності пов'язується з протиправною оцінкою поведінки, правопорушенням, що тягне за собою державний примус, покарання; розуміння юридичної відповідальності у широкому сенсі, згідно з яким така відповідальність уявляється не лише як наслідок негативного явища, як реакція держави на вчинений делікт, а й як явище позитивне, що передбачає свідоме, відповідальне ставлення індивідів до своїх вчинків, способу життя; розуміння юридичної відповідальності як правового явища (наслідку), що існує й реалізується в межах особливого, охоронного правового відношення, тобто трактування юридичної відповідальності як специфічного виду правовідносин [4, с. 11-16].

Дещо подібних висновків дійшла в своєму дослідженні, присвяченому сутності юридичної відповідальності та ролі правоохоронних органів у її забезпеченні, й О. В. Зелена. Вона підмічає, що обидва аспекти юридичної відповідальності діалектично взаємопов'язані. Тому при розумінні категорії юридичної відповідальності вчена пропонує виходити з того, що: позитивний і негативний аспекти відповідальності є частинами цілісного явища; юридична відповідальність поряд із охоронним характером притаманний і регулятивний (останній виражається в правомірній поведінці); юридична відповідальність набуває охоронної ролі виключно у випадку порушення правових приписів [5, с. 40, 52-53].

Іншими словами: вчені прагнуть до симбіозу. Таке прагнення є зрозумілим, однак не виправданим. Звичайно, не правильно юридичну відповідальність зводити виключно до обов'язку зазнати певних обмежень. Юридична відповідальність, беззаперечно, в першу чергу є нічим іншим, як обов'язком дотримуватись норм законів. І тільки в разі їх порушення цей обов'язок доповнюється необхідністю зазнати на собі вплив реакції держави на вчинене правопорушення. Однак правові засоби не здатні впливати на внутрішнє наповнення особи й контролювати її внутрішні спонукання. Вони здатні здійснювати регулювання зовнішніх проявів такого стимулювання. У силу цього з правового аспекту, на наше переконання, раціональніше юридичну відповідальність розглядати у вузькому розумінні – як негативну (ретроспективну) відповідальність. Саме цей підхід використовується нами в подальшому дослідженні проблем вдосконалення відповідальності науково-дослідних установ.

З урахуванням усього вищезазначеного під відповідальністю науково-дослідних установ пропонуємо розуміти засоби державного впливу примусового характеру на протиправні прояви діяльності науково-дослідних установ з метою недопущення порушення останніми принципу законності, а в разі такого порушення – заради припинення протиправних діянь, поновлення порушених прав і законних інтересів громадянина та людини.

В юридичній літературі в якості класичних видів юридичної відповідальності за законодавством України прийнято вирізняти:

- адміністративну відповідальність;
- відповідальність дисциплінарну;
- кримінальну відповідальність;
- цивільну відповідальність;
- конституційну відповідальність;
- відповідальність міжнародно-правову;
- фінансову відповідальність [6, с. 431; 1, с. 608-613].

Науково-дослідні установи є юридичними особами різної організаційно-правової форми та форми власності. Спільною ознакою яких є спрямування їх діяльності – проведення науково-дослідних робіт

заради одержання наукового результату. Однак ці установи, будучи суб'єктами права, можуть у своїй діяльності порушувати усталені норми функціонування тих чи інших суспільних інституцій. Причому, якщо ці порушення посягають на встановлені нормами права порядки, то вони тягнуть за собою настання адекватної відповідальності. Насамперед варто визначити, які порушення можуть бути виявленими в діяльності науково-дослідних установ, а значить до яких видів відповідальності вони можуть бути притягнутими.

Так, закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачає обов'язок органів державної влади України забезпечувати захист права інтелектуальної власності. Зокрема, в ч. 2 ст. 42 вказується, що у разі порушення права інтелектуальної власності його захист здійснюється в порядку, встановленому адміністративними, цивільним і кримінальним законодавством [7]. Тобто тільки в цій нормі передбачається можливість відповідальності науково-дослідних установ. Відповідно законодавець визначив, що науково-дослідні установи в ході своєї діяльності можуть порушити права інтелектуальної власності. Такого роду правопорушення залежно від (а) характеру існуючих відносин між науково-дослідною установою та суб'єктом інтелектуальної власності, і (б) характеру їх наслідків можуть бути адміністративними, кримінальними і цивільними. А значить такі види відповідальності в конкретному випадку можуть бути притаманні науково-дослідним установам. Зокрема, науково-дослідні установи (їх посадові особи) можуть притягатися до відповідальності за вчинення діянь, передбачених:

- ст. 51-2 (порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності) Кодексу України про адміністративні правопорушення [8];

- ст. ст. 176 (порушення авторського права і суміжних прав) і 177 (порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію) Кримінального кодексу України [9];

- положеннями Книги четвертої (право інтелектуальної власності) Цивільного кодексу України [10].

Окремого нормативно-правового акта, який б визначав імовірні правопорушення науково-дослідних установ та характерну їм відповідальність немає. Звичайно така ситуація ускладнює механізм притягнення науково-дослідної установи до відповідальності. Тому спочатку вважаємо доцільним проаналізувати чинну нормативно-правову базу, яка визначає можливі порушення з боку науково-дослідних установ і відповідні їм санкції.

Так, згідно з Положенням про Державний реєстр наукових установ, яким надається підтримка держави, науково-дослідні установи, які отримують підтримку з боку держави та діяльність яких має важливе значення для розвитку науки, економіки і виробництва, включаються до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави. Науково-дослідні установи, включені до названого реєстру, повинні дотримуватися певних вимог, закріплених законом «Про наукову і науково-технічну діяльність» та Положенням про Державний реєстр наукових установ, яким надається підтримка держави. У разі порушення цих вимог до вказаних науково-дослідних установ можуть застосовуватися санкції у вигляді їх виключення з Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави [7; 11]. Із зазначеного можна помітити, що законодавець не наводить вичерпного переліку вимог, порушення яких тягне до виключення науково-дослідної установи з Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави. До того ж не визначається вид відповідальності. Тому в першу чергу спробуємо навести перелік правопорушень, які породжують застосування названої санкції, а потім визначимося з видом відповідальності.

Тож науково-дослідні установи, включені до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави:

- не можуть змінювати вид наукової і науково-технічної діяльності;

- зобов'язані не менш як 50 відсотків доходу від своєї основної діяльності спрямовувати на проведення ініціативних науково-дослідних робіт та розвиток дослідницької матеріально-технічної бази (крім вищих навчальних закладів);

- забезпечувати не менш як 70 відсотків основної наукової або науково-технічної діяльності у загальному річному обсязі виконаних робіт (крім вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації).

Відповідно у разі порушення встановлених вимог до науково-дослідної установи може застосовуватися санкція у вигляді її виключення з Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави. Вважаємо, що названа санкція, передбачається фінансовою відповідальністю. Остання, будучи лише одним із виявів відповідальності за порушення фінансового законодавства, має складний характер, оскільки повинна включати відповідальність у всіх сферах фінансової діяльності держави (у сферах оподаткування, бюджету, грошового обігу, обігу валютних цінностей тощо). У зв'язку з цим фінансову відповідальність слід розглядати як складний інститут, що включає відносно відокремлені блоки залежно від інституційної належності фінансово-правових норм, що порушуються при вчиненні протиправного діяння у сфері фінансової діяльності держави. При цьому, важливою особливістю відповідальності за порушення фінансового законодавства є те, що остання виступає формою реалізації державно-владного примусу, що виникає у разі вчинення порушення приписів фінансово-правових норм і полягає у застосуванні спеціально уповноваженими державними органами до правопорушника передбачених законом санкцій. Відповідальність за порушення фінансового законодавства є складним

міжгалузевим правовим інститутом. Це означає, що відповідальність за порушення фінансового законодавства включає як фінансову, так і інші види відповідальності (адміністративну, кримінальну, дисциплінарну тощо) у разі порушення фінансово-правових норм [11, с. 91].

Науково-дослідна установа, як юридична особа, порушуючи своє зобов'язання спрямовувати не менш як 50 відсотків доходу від своєї основної діяльності на проведення ініціативних науково-дослідних робіт та розвиток дослідницької матеріально-технічної бази, вчиняє правопорушення у сфері правильного розподілу бюджетних коштів та грошового обігу. Як наслідок, таку установу виключають з Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави, через що остання позбавляється права користуватися податковими пільгами відповідно до законодавства України. До того ж науково-дослідна установа повинна буде понести матеріальні затрати у вигляді відшкодування державі виділених коштів на проведення науково-дослідних робіт. При цьому, якщо такі порушення супроводжувалися привласненням, розтратою майна або заволодінням ним шляхом зловживання службовим становищем з боку службових чи матеріально-відповідальних осіб, то останні будуть притягнуті й до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення у вигляді злочину, передбаченого ст. 191 Кримінального кодексу України. Якщо в діяннях посадових осіб науково-дослідних установ вбачаються склади інших кримінальних правопорушень, то вони будуть притягнуті до кримінальної відповідальності за відповідними статтями Кримінального кодексу України.

Окрім зазначеного, посадові особи науково-дослідної установи могли допустити скоєння фінансового правопорушення в силу своєї некомпетентності або недбалого ставлення до виконання службових та/чи професійних обов'язків. У разі встановлення таких проявів до зазначених осіб можуть бути застосовані санкції дисциплінарного характеру у вигляді звільнення з роботи, накладення стягнення і т. п.

Цивільна відповідальність науково-дослідних установ за порушення у сфері наукової та науково-технічної експертизи настає в разі недотримання ними договірних зобов'язань у частині виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, а також порушення договору про надання послуг, передбачених главою 62 (виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт) та ст. 906 (відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг) Цивільного кодексу України [10]. Якщо ж в діях працівників науково-дослідної установи, пов'язаних із проведенням наукової і науково-технічної експертизи, вбачаються порушення трудової дисципліни, то до них можуть застосовуватися санкції, передбачені дисциплінарною відповідальністю згідно з вимогами глави X (трудова дисципліна) Кодексу законів про працю України [13].

Висновки. Отже, науково-дослідні установи несуть відповідальність за протиправні прояви своєї діяльності. Вид же відповідальності та міра покарання визначаються характером протиправного діяння. Відповідно науково-дослідні установи (їх посадові особи) за правопорушення можуть притягатися до дисциплінарної, адміністративної, фінансової, цивільної (матеріальної) та кримінальної відповідальності. Проте процедура притягнення вказаних установ і осіб до відповідальності ускладнюється певними факторами.

Зокрема, це відсутність чіткої регламентації порядку притягнення до відповідальності науково-дослідних установ на законодавчому рівні. Більш того, відсутній закон, який чітко б визначав види відповідальності науково-дослідних установ. Тому вважається необхідним заповнити вказану прогалину в законодавчій регламентації питання відповідальності науково-дослідних установ України. Як варіант – це може бути прийняття закону «Про науково-дослідні установи», в якому окремий розділ був би присвячений питанням їх відповідальності (видам, санкціям, процедурам притягнення, суб'єктам, уповноваженим притягувати до відповідальності тощо).

Не менш проблемним є питання про те, кого слід притягувати до того чи іншого виду відповідальності – науково-дослідну установу як юридичну особу чи фізичних осіб (посадових осіб цих установ). На наше переконання, вирішення цього питання також повинне бути чітко й вичерпно прописане на законодавчому рівні, щоб не породжувати дуалізму й неузгодженості в правозастосовчій практиці.

Спірним є й питання про виділення такого різновиду відповідальності як фінансової. Переважна більшість правових актів, що регулює діяльність науково-дослідних установ, прямо вказує на можливість притягнення за правопорушення до адміністративної, цивільної (матеріальної), дисциплінарної та кримінальної відповідальності згідно з вимогами закону. Причому в них відсутні згадування про притягнення до фінансової відповідальності, що звичайне є вагомим упущенням. Останнє беззаперечно потребує вирішення.

У силу новизни інституту застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру не зрозумілим залишається порядок безпосереднього застосування вказаних заходів, зокрема по відношенню до науково-дослідних установ. Тому пропонуємо закріпити вирішення вказаних питань шляхом прийняття згаданого вище закону «Про науково-дослідні установи».

Таким чином, питання відповідальності науково-дослідних установ є досить складним і в той же час малорозробленим. У зв'язку з цим існує потреба в заповненні існуючих прогалин у цій царині заради забезпечення виконання основних функцій юридичної відповідальності – захисту й охорони прав, свобод і законних інтересів громадян і людей. Основною проблемою в частині регулювання питання відповідальності науково-дослідних установ є низька їх нормативно-правова розробленість. Тому основним

напрямок і способом вдосконалення названого інституту є прийняття закону України «Про науково-дослідні установи», в якому б чітко визначалися поняття, види, суб'єкти відповідальності, санкції та порядок їх застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : енциклопедичний курс. 2-е видання, перероблене і доповнене. Харків : Еспада, 2009. 752 с.
2. Комзюк А. Т. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. 3-тє вид., доопр. Харків : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2007. 80 с.
3. Будько З. М. Фінансово-правова відповідальність за вчинення податкових правопорушень : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2005. 258 с.
4. Басін К. В. Юридична відповідальність : природа, форми реалізації та права людини : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2006. 214 с.
5. Зелена О. В. Сутність юридичної відповідальності та роль правоохоронних органів у її забезпеченні : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01. Київ, 200. 215 с.
6. Юридична енциклопедія : / Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : Вид-во «Юрид. думка», 2011. 656 с.
7. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. Дата оновлення : 11.10.2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/848-19/ed20171011> (дата звернення: 8.10.2019).
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
9. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
10. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40-44. Ст. 356.
11. Про затвердження Положення про Державний реєстр наукових установ, яким надається підтримка держави : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2001 № 380. *Офіційний вісник України*. 2001. № 17. Стор. 140.
12. Фінансове право : підручник / М. П. Кучерявенко, Д. О. Білінський, О. О. Дмитрик та ін. ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. М. П. Кучерявенка. Х. : Право, 2013. 400 с.
13. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Додаток до № 50.

REFERENCES:

1. Skakun, O. (2009). *Teoriya derzhavy i prava : entsyklopedychnyy kurs (2nd ed.)*. Kharkiv: Espada [in Ukrainian].
2. Komziuk, A. (2007). *Administratyvna vidpovidal'nist' v Ukraini : navch. Posib (3rd ed.)*. Kharkiv: Issue of the Kharkiv National University of Internal Affairs [in Ukrainian].
3. Budko, Z. (2005). *Finansovo-pravova vidpovidal'nist' za vchynennya podatkovykh pravoporushen'* [Financial and legal responsibility for committing tax offenses] (*Candidate's thesis*). Zaporizhzhia [in Ukrainian].
4. Basin, K. (2006). *Yurydychna vidpovidal'nist' : pryroda, formy realizatsiyi ta prava lyudyny* [Legal responsibility: nature, forms of realization and human rights] (*Candidate's thesis*). Kyiv [in Ukrainian].
5. Zelena, O. *Sutnist' yurydychnoyi vidpovidal'nosti ta rol' pravookhoronnykh orhaniv u yiyi zabezpechenni* [The essence of legal responsibility and the role of law enforcement agencies in its provision] (*Candidate's thesis*). Kyiv [in Ukrainian].
6. Shemshenko, Yu. (Ed.). (2011). *Yurydychna entsyklopediya*. Kyiv: Legal Thought Publishing House [in Ukrainian].
7. *Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diyal'nist' : Zakon Ukrayiny* [*«About scientific and scientific-technical activity»: Law of Ukraine*]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/848-19/ed20171011> [in Ukrainian].
8. *Kodeks Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya : Zakon Ukrayiny* [*«Code of Ukraine on Administrative Offenses» : Law of Ukraine*]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayins'koyi RSR – Information of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR*, 51, st.1122 [in Ukrainian].
9. *Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny : Zakon Ukrayiny* [*«Criminal Code of Ukraine» : Law of Ukraine*]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 25-26, st.356 [in Ukrainian].
10. *Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny : Zakon Ukrayiny* [*«Civil Code of Ukraine» : Law of Ukraine*]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 40-44, st. 656 [in Ukrainian].
11. *Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Derzhavnyy reyestr naukovykh ustanov, yakym nadayet'sya pidtrymka derzhavy : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny* [*«On approval of the Regulation on the State Register of Scientific Supported Institutions» : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine*]. *Ofitsiyyny visnyk Ukrayiny – Official Bulletin of Ukraine*, 17, 140 [in Ukrainian].
12. Kucheryavenko, M.(Ed.). (2013). *Finansove pravo : pidruchnyk*. Kharkiv: Law [in Ukrainian].

13. Kodeks zakoniv pro pratsyu Ukrainy : Zakon Ukrainy [«Labor Code of Ukraine»: Law of Ukraine]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy's'koyi RSR – Information of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR, annex to 50 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.09.2019

УДК 342.922:338.436

DOI <https://doi.org/10.36550/2522-9230.2019.7.12>

Соболь Євген Юрійович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: 81sobol@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0804-8354>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОСАДОВИХ ОСІБ ЯК СУБ'ЄКТІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

У статті досліджено поняття «посадова особа», враховуючи його нормативно-правове визначення та погляди вітчизняних науковців. Зосереджено увагу на порівнянні поняття «посадова особа», «службова особа», «державний службовець».

Визначено позиції науковців на поняття «посадової особи» з позиції нормативно-правового забезпечення Агропромислового комплексу України. Зазначено, що в широкому розумінні посадові особи є окремою категорією визначеною посадою державної служби, передбаченої штатним розписом та наділені відповідними посадовими повноваженнями державно-владного та організаційно-правового спрямування. У вузькому розумінні посадовими особами є службовці, які здійснюють «державно-владні повноваження, що визначаються компетенцією і службовою діяльністю».

Зроблено висновок, що посадова особа – це службовець, який обіймає посаду державної служби, визначену структурою та штатним розписом, на підставі нормативних актів, виконує управлінські та організаційно-правові функції, що входять до його професійної компетенції відповідно до напрямку діяльності органу публічної адміністрації, які безпосередньо призводять до настання певних юридичних наслідків за які може настати як позитивна так і негативна відповідальність.

Зазначено, що адміністративно-правовий статус посадової особи, як суб'єкта АПК - це сукупність нормативно визначених повноважень у відповідній галузі (землеробство; тваринництво; харчова промисловість; переробна промисловість; ветеринарна медицина; насінництво та росадництво; садівництво, виноробство; рибне господарство), в межах яких зосереджені їх права, обов'язки і гарантії їх реалізації, та за не виконання (неналежне виконання) яких наступає юридична відповідальність.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, посадова особа, орган виконавчої влади, статус, правовий статус.

Sobol Ye. ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF OFFICIALS AS SUBJECTS OF THE AGRICULTURAL COMPLEX OF UKRAINE

The article explores the notion of "official", taking into account its normative legal definition and the views of national scientists. The focus is on comparing the notions of "official", "civil servant".

The positions of scientists on the concept of "official" from the standpoint of normative and legal support of the Agroindustrial Complex of Ukraine have been determined. It is stated that, in the broad sense, officials are a separate category defined by the position of the civil service, envisaged by the staff list and endowed with the respective official powers of the state-governmental and organizational-legal direction. In a narrow sense, officials are officials who exercise "public-authority powers determined by competence and official activity."

It is concluded that an official is an official who occupies a civil service position, determined by structure and staff list, on the basis of normative acts, performs managerial and organizational-legal functions within his professional competence in accordance with the direction of activity of a public administration body, which directly lead to certain legal consequences for which both positive and negative liability can occur.

It is stated that the administrative and legal status of an official as a subject of agroindustrial complex is a set of statutory powers in the relevant field (agriculture; animal husbandry; food processing; veterinary medicine; seed and seedling; gardening, winemaking; fisheries); within which their rights, duties, and guarantees of their realization are concentrated, and for the non-performance (improper performance) of which comes legal responsibility.

Key words: agro-industrial complex, official, executive body, status, legal status.

Постановка проблеми. Формування та розвиток Агропромислового комплексу України (далі – АПК) відіграє суттєве значення у подальшому розвитку економіки держави та формуванні міцного підґрунтя для